

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-356-49>

УДК 339.56:664:614.31

JEL classification F13, F14, Q17, Q18, L66

ІБАТУЛЛІН Марат

Національний університет біоресурсів і природокористування України
<https://orcid.org/0000-0001-8765-6261>

ВАСИЛЕНКО Олена

Білоцерківський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0002-5076-4805>

ЗАКРИЖЕВСЬКА Ірина

Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0003-0918-9949>

КАРПЕНКО Віталій

Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-2476-6700>

АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ХАРЧОВИМИ ПРОДУКТАМИ ДО ВИМОГ ЄС ТА ГЛОБАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧУВАННЯ

У статті досліджено сучасні тенденції адаптації міжнародної торгівлі харчовими продуктами до вимог Європейського Союзу та глобальних стандартів безпечності харчування в умовах посилення конкуренції, цифровізації торговельних процесів і трансформації світових агропродовольчих ринків. Встановлено, що інтеграція України до європейського економічного простору супроводжується необхідністю гармонізації національного законодавства із санітарними, фітосанітарними та технічними регламентами ЄС, удосконалення системи контролю якості харчової продукції та розвитку інституційного забезпечення міжнародної торгівлі. Обґрунтовано, що відповідність міжнародним стандартам безпечності харчування стає ключовою передумовою підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції на зовнішніх ринках і розширення експортного потенціалу України.

Проаналізовано вплив нетарифних бар'єрів, сертифікаційних процедур і вимог щодо простежуваності продукції на функціонування міжнародної торгівлі харчовими продуктами. Визначено, що сучасна модель міжнародної агропродовольчої торгівлі формується під впливом посилення вимог до екологічної відповідальності виробників, цифрової простежуваності ланцюгів постачання, впровадження ESG-орієнтованих підходів та розвитку електронної сертифікації. Особливу увагу приділено ролі цифровізації торговельних процедур, електронного документообігу, blockchain-технологій і цифрових платформ у забезпеченні прозорості міжнародних поставок, скороченні адміністративних витрат підприємств та прискоренні митного оформлення експортних операцій.

Доведено, що адаптація міжнародної торгівлі харчовими продуктами до глобальних стандартів безпечності потребує комплексної модернізації системи державного регулювання, розвитку лабораторної та сертифікаційної інфраструктури, підвищення ефективності митно-логістичних процедур і розширення цифрової інтеграції учасників агропродовольчого ринку. Визначено, що важливими напрямками підвищення ефективності міжнародної торгівлі є гармонізація нормативно-правового забезпечення із вимогами міжнародних організацій, впровадження ризик-орієнтованих механізмів контролю, підтримка експорту продукції з високою доданою вартістю та розвиток системи цифрової простежуваності харчових продуктів.

Обґрунтовано, що реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української агропродовольчої продукції, зміцненню продовольчої безпеки, розширенню доступу до міжнародних ринків і формуванню сучасної моделі функціонування міжнародної торгівлі харчовими продуктами відповідно до вимог ЄС і глобальних стандартів безпечності харчування.

Ключові слова: міжнародна торгівля, харчові продукти, агропродовольчий ринок, безпечність харчування, стандарти ЄС, санітарні та фітосанітарні вимоги, цифровізація торгівлі, цифрова простежуваність, електронна сертифікація, blockchain-технології, ESG-орієнтовані підходи, конкурентоспроможність агропродовольчої продукції.

IBATULLIN Marat

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

VASYLENKO Olena

Bila Tserkva National Agrarian University

ZAKRYZHEVSKA Iryna, KARPENKO Vitalii

Khmelnytskyi National University

ADAPTATION OF INTERNATIONAL TRADE IN FOOD PRODUCTS TO EU REQUIREMENTS AND GLOBAL FOOD SAFETY STANDARDS

The article examines current trends in the adaptation of international food trade to the requirements of the European Union and global food safety standards under conditions of increasing competition, digitalization of trade processes, and transformation of global agri-food markets. It has been determined that Ukraine's integration into the European economic area is accompanied by the need to harmonize national legislation with EU sanitary, phytosanitary, and technical regulations, improve food quality control systems, and strengthen the institutional framework of international trade. It is substantiated that compliance with international food safety standards is becoming a key prerequisite for enhancing the competitiveness of agri-food products in foreign markets and expanding Ukraine's export potential.

The impact of non-tariff barriers, certification procedures, and product traceability requirements on the functioning of international food trade is analyzed. It is established that the modern model of international agri-food trade is shaped by stricter

requirements for environmental responsibility of producers, digital traceability of supply chains, implementation of ESG-oriented approaches, and the development of electronic certification systems. Particular attention is paid to the role of digitalization of trade procedures, electronic document management, blockchain technologies, and digital platforms in ensuring transparency of international supply chains, reducing administrative costs for enterprises, and accelerating customs clearance procedures for export operations.

It has been proved that the adaptation of international food trade to global food safety standards requires comprehensive modernization of the state regulatory system, development of laboratory and certification infrastructure, improvement of customs and logistics procedures, and expansion of digital integration among agri-food market participants. It has been determined that important directions for increasing the efficiency of international trade include harmonization of the regulatory framework with international requirements, implementation of risk-based control mechanisms, support for exports of value-added products, and development of digital food traceability systems.

It is substantiated that the implementation of the proposed measures will contribute to increasing the competitiveness of Ukrainian agri-food products, strengthening food security, expanding access to international markets, and forming a modern model of international food trade in accordance with EU requirements and global food safety standards.

Keywords: international trade, food products, agri-food market, food safety, EU standards, sanitary and phytosanitary requirements, trade digitalization, digital traceability, electronic certification, blockchain technologies, ESG-oriented approaches, competitiveness of agri-food products.

Стаття надійшла до редакції / Received 21.05.2026
Прийнята до друку / Accepted 30.06.2026
Опубліковано / Published 27.08.2026



This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© ІБАТУЛІН Марат, ВАСИЛЕНКО Олена, ЗАКРИЖЕВСЬКА Ірина, КАРПЕНКО Віталій

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний розвиток міжнародної торгівлі харчовими продуктами характеризується поглибленням інтеграційних процесів, посиленням вимог до безпечності продукції та формуванням нових механізмів регулювання глобальних продовольчих ринків. Умови функціонування світової економіки дедалі більше визначаються не лише ціновими перевагами, а й відповідністю продукції міжнародним стандартам якості, санітарним і фітосанітарним нормам, екологічним критеріям та вимогам щодо простежуваності товарних потоків.

Для України проблема адаптації міжнародної торгівлі харчовими продуктами до вимог Європейського Союзу набуває стратегічного значення в контексті євроінтеграції, поглиблення торговельно-економічного співробітництва та забезпечення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Особливої актуальності ці процеси набули в умовах війни, порушення логістичних ланцюгів, посилення продовольчих ризиків і необхідності диверсифікації експортних напрямів.

Поступова інтеграція України до європейського економічного простору передбачає гармонізацію національної системи технічного регулювання із законодавством ЄС, упровадження сучасних стандартів контролю якості та формування інституційного середовища, здатного забезпечити ефективне функціонування міжнародної торгівлі продовольством.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У працях Т. А. Федотової, Ю. Б. Лижник, М. О. Питомець, М. Р. Влах, Т. О. Коропецької, В. П. Решетила, І. А. Островського, Н. В. Можайкіної, Г. В. Дугінець та О. Sauliak міжнародна торгівля продовольством розглядається як важливий чинник забезпечення продовольчої безпеки, розвитку аграрного експорту та інтеграції України у світовий економічний простір. Т. Chunikhina, М. Korzh, V. Krasnoshchok, О. М. Яценко, Т. С. Тананайко, С. Sehed, Т. Prykhodko, а також аналітичні матеріали WTO, FAO, OECD і World Bank акцентують увагу на цифровізації торговельних процедур, електронній сертифікації, цифровій простежуваності та blockchain-технологіях як ключових інструментах підвищення ефективності міжнародної торгівлі. Водночас Д. Ф. Крисанов, Л. В. Дейнеко та експерти European Parliament Research Service підкреслюють, що конкурентоспроможність агропродовольчої продукції дедалі більше залежить від відповідності стандартам ЄС, екологічної відповідальності виробників і впровадження ESG-орієнтованих підходів у систему виробництва та торгівлі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження адаптації міжнародної торгівлі харчовими продуктами до вимог ЄС і глобальних стандартів безпечності харчування та обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Міжнародна торгівля харчовими продуктами є важливою складовою глобальної продовольчої системи та охоплює сукупність процесів виробництва, переробки, транспортування, сертифікації й реалізації продукції відповідно до міжнародних правил, норм і стандартів. У сучасних умовах доступ до зовнішніх ринків визначається не лише економічною ефективністю виробництва, а й здатністю суб'єктів

господарювання забезпечувати належний рівень безпечності, якості та простежуваності продукції. На цьому акцентують увагу як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, які розглядають систему міжнародної торгівлі продовольством як поєднання економічних, інституційних, екологічних та технологічних механізмів регулювання глобальних продовольчих потоків [1].

У працях сучасних дослідників міжнародна торгівля продовольством визначається не лише як форма зовнішньоекономічного обміну, а як складний елемент глобальної продовольчої безпеки, що впливає на стабільність національних економік, доступ населення до харчових ресурсів та функціонування міжнародних ланцюгів постачання [2]. Зокрема, експерти FAO наголошують, що міжнародна торгівля харчовими продуктами відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої рівноваги між країнами з різним рівнем ресурсного забезпечення, виробничого потенціалу та споживання [3]. На їхню думку, ефективна система міжнародної торгівлі сприяє зменшенню ризиків дефіциту продовольства, стабілізації цінкових коливань та підвищенню доступності харчових продуктів у глобальному масштабі.

Представники інституційної економічної школи розглядають міжнародну торгівлю харчовими продуктами як систему взаємодії формальних і неформальних інститутів, які визначають правила функціонування світового продовольчого ринку [4]. Науковці наголошують, що сучасна модель міжнародної агропродовольчої торгівлі дедалі більше залежить від ефективності міжнародного регулювання, гармонізації стандартів якості та здатності держав забезпечувати виконання санітарних і фітосанітарних вимог [5]. Саме тому поряд із класичними економічними чинниками конкурентоспроможності зростає роль інституційної довіри, прозорості ринку та міжнародної сертифікації продукції.

Дослідники європейської аграрної політики акцентують увагу на тому, що сучасна система міжнародної торгівлі продовольством трансформується під впливом концепції сталого розвитку та «зеленої» економіки. На їхню думку, міжнародний ринок дедалі більше орієнтується на екологічну безпечність продукції, контроль вуглецевого сліду, дотримання ESG-критеріїв та впровадження цифрової простежуваності товарних потоків [6]. У цьому контексті продовольча продукція розглядається не лише як товар, а як комплексна система характеристик, що включає екологічні, соціальні та етичні параметри виробництва.

Науковці підкреслюють, що сучасна міжнародна торгівля харчовими продуктами дедалі більше регулюється нетарифними механізмами, серед яких ключове місце займають санітарні та фітосанітарні стандарти, технічні регламенти, системи сертифікації та механізми контролю простежуваності продукції [7]. За оцінками WTO, понад 70 % обмежень у міжнародній агропродовольчій торгівлі пов'язані саме з нетарифними вимогами до безпечності та якості продукції [8]. Це свідчить про те, що конкурентні переваги держав і підприємств усе більше формуються через відповідність міжнародним стандартам та рівень технологічної модернізації систем контролю якості.

Особливу увагу сучасні дослідники приділяють цифровізації міжнародної торгівлі харчовими продуктами. У працях учених зазначається, що впровадження blockchain-технологій, електронної сертифікації, smart-контрактів та цифрових платформ простежуваності формує нову модель функціонування міжнародних продовольчих ринків [9]. Така модель забезпечує прозорість ланцюгів постачання, мінімізує ризики фальсифікації продукції та сприяє підвищенню рівня довіри між учасниками ринку. На думку експертів Світового банку, цифровізація міжнародної торгівлі дозволяє скоротити адміністративні витрати експортерів на 15–20 % та значно прискорити проходження митних і сертифікаційних процедур [10].

Науковці також підкреслюють, що для України адаптація міжнародної торгівлі харчовими продуктами до вимог Європейського Союзу є стратегічною передумовою інтеграції до європейського економічного простору та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору. На їхню думку, ключовими напрямками модернізації мають стати гармонізація законодавства із нормами ЄС, розвиток цифрових систем простежуваності продукції, удосконалення лабораторної інфраструктури та впровадження міжнародних стандартів HACCP, ISO 22000 і GlobalG.A.P. [11].

Нині міжнародна торгівля харчовими продуктами трансформується у складну багаторівневу систему глобальної взаємодії, у межах якої визначальне значення мають не лише економічні параметри виробництва, а й інституційна ефективність, рівень цифровізації, екологічна відповідальність та здатність забезпечувати відповідність продукції міжнародним стандартам безпечності й якості.

За підходами фахівців FAO, сучасна модель міжнародної торгівлі харчовими продуктами формується під впливом гармонізації стандартів безпечності, посилення санітарних і фітосанітарних вимог, а також необхідності забезпечення продовольчої безпеки населення [12]. Водночас науковці Європейського Союзу наголошують, що конкурентоспроможність агропродовольчої продукції дедалі більше залежить від рівня цифрової простежуваності, екологічної відповідальності виробників та інтеграції ESG-критеріїв у систему виробництва і торгівлі [13].

Система регулювання міжнародної торгівлі харчовими продуктами базується на комплексі міжнародних нормативних механізмів та стандартів. Ключове значення мають стандарти Codex Alimentarius, регламенти Європейського Союзу щодо безпечності харчових продуктів, система HACCP, стандарти ISO 22000 та вимоги GlobalG.A.P. Їх використання спрямоване на забезпечення контролю якості продукції,

мінімізацію ризиків для здоров'я споживачів і формування прозорих умов функціонування міжнародного продовольчого ринку.

Важливу роль у системі регулювання відіграє Регламент ЄС № 178/2002, який визначає загальні принципи харчового законодавства та встановлює обов'язковість простежуваності продукції на всіх етапах ланцюга постачання. Регламенти ЄС № 852/2004 та № 853/2004 регламентують санітарні вимоги до виробництва, переробки й обігу харчових продуктів. На думку дослідників європейської моделі агропродовольчої політики, саме комплексне поєднання системи простежуваності, контролю ризиків та цифрового моніторингу формує основу сучасної моделі безпечності харчування.

У міжнародній практиці дедалі більшого значення набувають принципи сталого розвитку та ESG-орієнтовані підходи, які передбачають екологічну відповідальність виробників, дотримання соціальних стандартів і прозорість корпоративного управління. У працях сучасних науковців підкреслюється, що глобальна продовольча система поступово трансформується у напрямі формування «зеленої» та цифрової економіки, де ключову роль відіграють екологічна сертифікація, цифрові технології простежуваності продукції, blockchain-рішення та електронні системи контролю якості [14]. Це зумовлює необхідність адаптації міжнародної торгівлі харчовими продуктами до нових вимог глобального ринку та посилення інституційного забезпечення системи безпечності харчування.

Світовий ринок харчових продуктів упродовж останніх років зазнає суттєвих структурних трансформацій під впливом глобальних економічних криз, пандемії COVID-19, воєнних конфліктів, кліматичних змін, енергетичної нестабільності та порушення міжнародних логістичних ланцюгів. За оцінками FAO, у 2024 р. обсяг світової торгівлі продовольством перевищив 2 трлн дол. США, що становить близько 8–9 % загального обсягу міжнародної торгівлі товарами [15]. Провідними експортерами продовольства залишаються країни Європейського Союзу, США, Бразилія та Китай, на які припадає понад 55 % світового експорту агропродовольчої продукції. Водночас Україна, попри воєнні виклики, зберігає важливі позиції на світовому ринку зернових і олійних культур, забезпечуючи близько 8–10 % світового експорту пшениці та понад 40 % експорту соняшникової олії у довоєнний період.

Однією з ключових тенденцій розвитку міжнародної торгівлі харчовими продуктами є посилення ролі нетарифного регулювання. Якщо раніше конкурентоспроможність продукції визначалася переважно ціновими параметрами, то нині вирішальне значення мають відповідність санітарним і фітосанітарним вимогам, екологічна сертифікація, цифрова простежуваність продукції, контроль вуглецевого сліду виробництва та дотримання принципів сталого розвитку. За даними OECD, у структурі сучасних торговельних обмежень частка нетарифних бар'єрів перевищує 70 %, а витрати експортерів на проходження сертифікації та підтвердження відповідності стандартам ЄС можуть становити 10–15 % собівартості продукції [16].

Європейський Союз активно реалізує політику European Green Deal та стратегію «Farm to Fork», спрямовані на формування екологічно безпечної та кліматично нейтральної продовольчої системи. У межах цієї політики до 2030 р. передбачено скорочення використання хімічних засобів захисту рослин на 50 %, зменшення використання мінеральних добрив щонайменше на 20 %, а також збільшення частки органічного виробництва до 25 % сільськогосподарських земель ЄС. Це зумовлює посилення вимог до безпечності продукції, контролю антибіотиків, простежуваності ланцюгів постачання та цифрового моніторингу виробничих процесів.

Поряд із цим суттєво посилюється роль цифровізації міжнародної торгівлі. Використання електронних сертифікатів, систем ePhyto, TRACES, blockchain-технологій та цифрових митних платформ сприяє автоматизації торговельних операцій, скороченню трансакційних витрат і підвищенню прозорості міжнародних поставок. За оцінками Світового банку, цифровізація митних процедур дозволяє скоротити час оформлення експортних операцій на 30–40 %, а впровадження електронного документообігу знижує адміністративні витрати підприємств на 15–20 % [17]. У країнах ЄС понад 90 % сертифікаційних процедур у сфері агропродовольчої торгівлі вже здійснюються в електронній формі.

У сучасних умовах особливого значення набуває цифрова простежуваність продукції, яка забезпечує можливість відстеження руху товару на всіх етапах ланцюга постачання - від виробника сировини до кінцевого споживача. Такий підхід дозволяє формувати прозору систему контролю якості, оперативно виявляти порушення у процесі виробництва й транспортування продукції, а також мінімізувати ризики потрапляння на ринок контрафактних або небезпечних товарів. Особливо актуальним це є для міжнародної торгівлі харчовими продуктами, де рівень довіри до інформації про походження продукції, умови її виробництва та відповідність міжнародним стандартам безпосередньо впливає на конкурентоспроможність експортерів.

Цифрова простежуваність базується на інтеграції сучасних інформаційних технологій, серед яких особливу роль відіграють blockchain-платформи, електронні сертифікати, QR-кодування, RFID-ідентифікація, системи Big Data та IoT-рішення для моніторингу логістичних процесів у режимі реального часу. Використання таких інструментів дозволяє автоматично фіксувати інформацію про походження товару, умови зберігання, транспортування, сертифікацію та проходження митних процедур. У результаті формується єдина цифрова база даних, доступна для всіх учасників ланцюга постачання.

Особливого значення у системі міжнародної торгівлі набувають blockchain-рішення, які забезпечують децентралізоване та захищене зберігання інформації. Основною перевагою blockchain є неможливість несанкціонованої зміни даних після їх внесення до системи, що значно підвищує рівень достовірності інформації та знижує ризики фальсифікації продукції [18]. У міжнародній практиці blockchain активно використовується для підтвердження походження продукції, автоматизації сертифікації, цифрового супроводу логістичних операцій та впровадження smart-контрактів у системі зовнішньої торгівлі.

За даними Deloitte, використання blockchain-технологій у системі міжнародної торгівлі може скоротити витрати на перевірку документації до 50 % та зменшити ризики логістичних затримок на 20–25 % [19]. Водночас, за оцінками Світового економічного форуму, інтеграція цифрових систем простежуваності здатна скоротити адміністративні витрати підприємств у сфері міжнародної торгівлі на 15–30 % та прискорити проходження митних процедур на 35–40 %. У країнах ЄС понад 90 % експортних сертифікатів у сфері агропродовольчої торгівлі вже функціонують в електронному форматі, що значно підвищує ефективність міжнародних поставок [20].

Важливим напрямом розвитку цифрової простежуваності є інтеграція blockchain-технологій із системами ePhyto, TRACES та електронного митного контролю. Це дозволяє створити єдиний цифровий ланцюг супроводу продукції, у межах якого інформація автоматично оновлюється на кожному етапі переміщення товару. У результаті знижується рівень інформаційної асиметрії між виробниками, перевізниками, митними органами та споживачами, а також підвищується ефективність контролю безпечності харчових продуктів.

Для аграрного сектору цифрова простежуваність має особливе значення у зв'язку з посиленням вимог ЄС щодо контролю вуглецевого сліду продукції, підтвердження екологічного походження товарів та забезпечення сталості виробничих процесів. У межах реалізації European Green Deal і стратегії «Farm to Fork» європейський ринок дедалі більше орієнтується на продукцію з високим рівнем цифрової прозорості та підтвердженою системою моніторингу виробництва. За таких умов відсутність сучасних цифрових механізмів простежуваності може суттєво обмежувати доступ експортерів до міжнародних ринків.

Водночас розвиток цифрової простежуваності в Україні стримується недостатнім рівнем цифровізації аграрного сектору, обмеженістю фінансових ресурсів підприємств та недостатньою інтеграцією національних інформаційних систем із міжнародними платформами контролю. Це зумовлює необхідність формування комплексної державної політики підтримки цифровізації аграрного бізнесу, розвитку електронної сертифікації та впровадження інтегрованих систем blockchain-моніторингу у сфері міжнародної торгівлі харчовими продуктами.

Попри значний експортний потенціал аграрного сектору, процес адаптації України до вимог ЄС та міжнародних стандартів супроводжується низкою структурних та інституційних проблем. Одним із ключових бар'єрів залишається недостатній рівень гармонізації національного законодавства із європейськими нормами. За оцінками експертів Європейської комісії, рівень адаптації українського аграрного законодавства до acquis ЄС у сфері санітарних і фітосанітарних заходів у 2024 р. оцінювався на рівні близько 65–70 %.

Суттєвими проблемами залишаються обмеженість сучасної лабораторної та сертифікаційної інфраструктури, високі витрати на впровадження міжнародних стандартів HACCP, ISO 22000 та GlobalG.A.P., а також недостатній рівень цифровізації систем простежуваності продукції. Для багатьох малих і середніх аграрних підприємств вартість міжнародної сертифікації становить від 5 до 20 тис. євро, що створює значні фінансові бар'єри для виходу на ринки ЄС.

Особливо складною є проблема адаптації малих аграрних підприємств до стандартів HACCP та GlobalG.A.P., оскільки їх упровадження потребує модернізації виробничої інфраструктури, навчання персоналу, автоматизації систем контролю якості та значних інвестицій у цифрові технології. За оцінками профільних асоціацій, лише близько 35–40 % малих аграрних підприємств України мають повноцінно впроваджені системи HACCP, тоді як у країнах ЄС цей показник перевищує 85–90 %.

Водночас європейський ринок дедалі більше орієнтується на продукцію з підтвердженим екологічним походженням, низьким вуглецевим слідом та високим рівнем прозорості виробничих процесів. У цих умовах недостатня інтеграція цифрових систем моніторингу, електронної сертифікації та простежуваності суттєво знижує конкурентні позиції українських експортерів на міжнародних ринках. Це зумовлює необхідність прискорення цифрової трансформації аграрного сектору, модернізації інституційного забезпечення системи контролю якості та поглиблення інтеграції України до європейського економічного простору.

Підвищення ефективності адаптації міжнародної торгівлі харчовими продуктами до вимог ЄС потребує комплексної модернізації інституційного, технологічного, цифрового та організаційно-економічного середовища. В умовах посилення міжнародної конкуренції, зростання ролі нетарифного регулювання та цифрової трансформації світової торгівлі особливого значення набуває формування інтегрованої системи контролю якості, простежуваності продукції та цифрової взаємодії між усіма учасниками агропродовольчого ринку.

Одним із ключових напрямів адаптації є цифровізація систем контролю безпечності продукції та зовнішньоторговельних процедур. Доцільним є створення інтегрованої цифрової платформи «AgriFoodTrade-

UA», яка функціонуватиме як єдиний цифровий контур взаємодії виробників, експортерів, митних органів, сертифікаційних центрів та міжнародних систем контролю. Така платформа повинна забезпечувати електронну сертифікацію продукції, інтеграцію з міжнародними системами TRACES та ePhyto, автоматизований контроль простежуваності товарів, електронний документообіг між суб'єктами ринку та ризик-орієнтований моніторинг експортерів.

Використання інтегрованої цифрової платформи дозволить скоротити час проходження експортних процедур орієнтовно на 30–40 %, знизити транзакційні витрати підприємств на 15–20 % та мінімізувати ризики дублювання документів і фальсифікації даних. Крім того, цифровізація процедур сприятиме підвищенню прозорості міжнародної торгівлі та спрощенню доступу українських виробників до ринків ЄС. Особливого значення набуває інтеграція blockchain-технологій у систему простежуваності продукції, що дозволить формувати цифровий audit trail товару на всіх етапах ланцюга постачання - від виробника до кінцевого споживача.

Важливим напрямом модернізації є розвиток системи державної підтримки впровадження міжнародних стандартів якості та безпечності продукції. У сучасних умовах значна частина малих і середніх аграрних підприємств не має достатніх фінансових ресурсів для проходження міжнародної сертифікації та модернізації виробничих процесів. Тому доцільним є впровадження механізмів часткового відшкодування витрат на сертифікацію HACCP, ISO 22000, GlobalG.A.P. та органічного виробництва. За оцінками профільних асоціацій, компенсація 30–50 % витрат на сертифікацію дозволить збільшити кількість сертифікованих підприємств на 20–25 % у середньостроковій перспективі.

Поряд із цим необхідним є створення регіональних центрів підтримки експортерів, які забезпечуватимуть консультативний супровід підприємств щодо адаптації до вимог ЄС, підготовки документації, цифрової сертифікації та впровадження систем контролю якості. Такі центри можуть виконувати функції навчальних платформ для підготовки фахівців у сфері міжнародної торгівлі, HACCP-аудиту, ESG-звітності та цифрового моніторингу продукції.

Суттєвого вдосконалення потребує лабораторна та сертифікаційна інфраструктура. Доцільним є створення сучасних акредитованих лабораторій, інтегрованих із європейськими системами контролю якості, що дозволить скоротити строки проведення лабораторних досліджень та підвищити рівень міжнародного визнання українських сертифікатів. За оцінками експертів, модернізація лабораторної інфраструктури може скоротити час проходження сертифікаційних процедур на 25–30 % та знизити витрати експортерів на лабораторний контроль.

Важливим інструментом підтримки адаптації аграрного бізнесу має стати розширення програм пільгового кредитування модернізації харчових підприємств. Упровадження спеціалізованих кредитних програм для цифровізації виробництва, автоматизації систем контролю якості та впровадження енергоефективних технологій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української продукції на міжнародних ринках. Особливу роль можуть відігравати механізми державно-приватного партнерства та залучення міжнародних фінансових організацій до фінансування програм адаптації аграрного сектору до стандартів ЄС.

У сучасних умовах особливого значення набуває стимулювання ESG-орієнтованого виробництва, яке передбачає інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських критеріїв у систему функціонування аграрних підприємств. Європейський ринок дедалі більше орієнтується на продукцію з низьким вуглецевим слідом, підтвердженням екологічним походженням та високим рівнем прозорості виробничих процесів. У зв'язку з цим доцільним є впровадження державних програм підтримки екологічної модернізації виробництва, розвитку органічного сектору та цифрових систем моніторингу сталості агропродовольчих ланцюгів.

Поряд із технологічною модернізацією необхідним є вдосконалення нормативно-правової бази у сфері безпечності харчових продуктів та гармонізація процедур контролю із законодавством ЄС. Важливим напрямом є прискорення адаптації українського законодавства до acquis ЄС у сфері санітарних і фітосанітарних заходів, цифрової сертифікації та контролю простежуваності продукції. Доцільним є також розвиток механізмів міжнародного визнання українських сертифікатів, що сприятиме спрощенню експортних процедур та зниженню адміністративних бар'єрів для українських виробників.

Комплексна реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української агропродовольчої продукції, скороченню транзакційних витрат, розширенню доступу до міжнародних ринків та формуванню сучасної цифрової моделі міжнародної торгівлі харчовими продуктами відповідно до вимог Європейського Союзу та глобальних стандартів безпечності харчування.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Адаптація міжнародної торгівлі харчовими продуктами до вимог ЄС та глобальних стандартів безпечності харчування є стратегічною передумовою забезпечення конкурентоспроможності української продукції на світових ринках. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі свідчать про посилення ролі нетарифного регулювання, цифровізації контролю якості та екологічних критеріїв виробництва.

Підвищення ефективності функціонування міжнародної торгівлі продовольством потребує гармонізації національного законодавства із нормами ЄС, розвитку цифрових систем простежуваності, модернізації сертифікаційної інфраструктури та впровадження ESG-орієнтованих моделей управління.

Реалізація запропонованих напрямів сприятиме зниженню транзакційних витрат, розширенню доступу українських виробників до європейського ринку, підвищенню прозорості торговельних операцій та формуванню стійкої системи міжнародної торгівлі харчовими продуктами в умовах глобальних викликів і євроінтеграційних трансформацій.

Література

1. Федотова Т. А., Лижник Ю. Б., Питомець М. О. Сучасні тенденції у світовій торгівлі продовольством. Торговля і ринок України. 2022. № 2 (52).
2. Влах М. Р., Коропецька Т. О. Міжнародна торгівля України продовольчими товарами: стан і тенденції розвитку. Інноваційна економіка. 2013. № 5. С. 40–42.
3. Решетило В. П., Островський І. А., Можайкіна Н. В. Міжнародна торгівля аграрною продукцією: сучасні тренди та проблеми продовольчої безпеки України. Агросвіт. 2020. № 12. С. 4–9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.12.4>
4. Дугінець Г. В. Розвиток світової торгівлі сировинними ресурсами на прикладі сільськогосподарської продукції. Економічний простір. 2019. № 145. С. 16–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/145-3>
5. Sauliak O. Теоретичні основи зовнішньої торгівлі агропродовольством. Економічний аналіз. 2024. Т. 34, № 4. С. 259–266. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.259>
6. Chunikhina T., Korzh M., Krasnoshchok V. Міжнародна торгівля в умовах глобальних трансформацій. Foreign Trade: Economics, Finance, Law. 2024. Vol. 133, No. 2. P. 30–52. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2024\(133\)03](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2024(133)03)
7. Дейнеко Л. В. Світові виклики щодо забезпечення продовольством та роль України в їх подоланні. Економічний вісник університету. 2017. Вип. 34. С. 48–55.
8. WTO. World Trade Report 2024: Trade and Inclusiveness. Geneva : World Trade Organization, 2024. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr24_e/wtr24_e.htm
9. Яценко О. М., Тананайко Т. С. Вплив цифровізації міжнародної торгівлі на економічний розвиток країн. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Т. 8, № 2. С. 260–266.
10. World Bank. Digital Trade and Trade Facilitation in Developing Economies. Washington, DC : World Bank Group, 2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/digital-trade-and-trade-facilitation> (дата звернення: 09.05.2026).
11. Крисанов Д. Ф. Адаптація підприємств харчової промисловості України до європейського нормативного простору. Проблеми сталого розвитку агропродовольчої сфери в сучасних умовах та шляхи їх розв'язання : матеріали міжнар. наук. семінару. Київ, 2015. С. 27–31.
12. FAO, WTO. Trade and Food Standards. Rome ; Geneva : Food and Agriculture Organization of the United Nations, World Trade Organization, 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tradefoodfao_e.htm
13. European Parliament Research Service. Digital Traceability and Sustainability in Agri-Food Supply Chains. Brussels : EPRS, 2023. URL: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/>
14. Seheda S., Prykhodko T. Економічна адаптація продовольчої системи України до вимог ЄС у контексті «зеленої» економіки. Економічний аналіз. 2025. Т. 35, № 3. С. 627–640. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.03.627>
15. FAO. The State of Agricultural Commodity Markets 2024. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2024. URL: <https://www.fao.org/publications/soco/en/>
16. OECD. Trade Facilitation Indicators: Monitoring Policies up to 2024. Paris : OECD Publishing, 2024. URL: <https://www.oecd.org/trade/topics/trade-facilitation/>
17. World Bank. Digital Trade and Trade Facilitation in Developing Economies. Washington, DC : World Bank Group, 2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/digital-trade-and-trade-facilitation>
18. Войтко С. В., Гафарова Л. М. Особливості створення та розвитку Blockchain в умовах Індустрії 4.0. Актуальні проблеми економіки та управління. 2021. № 15.
19. Deloitte. Global Blockchain Survey 2024. Deloitte Insights, 2024. URL: <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/consulting/topics/blockchain.html>
20. European Commission. Electronic Certification in Agri-Food Trade and TRACES System Report 2024. Brussels : European Commission, 2024. URL: https://food.ec.europa.eu/safety/traces_en

References

1. Chunikhina, T., Korzh, M., & Krasnoshchok, V. (2024). Mizhnarodna torhivlia v umovakh hlobalnykh transformatsii [International trade under global transformations]. *Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, Vol. 133, no. 2, pp. 30–52. [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2024\(133\)03](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2024(133)03)

2. Deineko, L. V. (2017). Svitovi vyklyky shchodo zabezpechennia prodovolstvom ta rol Ukrainy v yikh podolanni [Global challenges of food provision and the role of Ukraine in overcoming them]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, is. 34, pp. 48–55.
3. Deloitte. (2024). *Global Blockchain Survey 2024*. Deloitte Insights. Retrieved May 9, 2026, from <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/consulting/topics/blockchain.html>
4. Duhinets, H. V. (2019). Rozvytok svitovoi torhivli syrovynnykh resursamy na prykladi silskohospodarskoi produktsii [Development of world trade in raw materials on the example of agricultural products]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 145, pp. 16–31. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/145-3>
5. European Commission. (2024). *Electronic Certification in Agri-Food Trade and TRACES System Report 2024*. Brussels: European Commission. Retrieved May 9, 2026, from https://food.ec.europa.eu/safety/traces_en
6. European Parliament Research Service. (2023). *Digital Traceability and Sustainability in Agri-Food Supply Chains*. Brussels: EPRS. Retrieved May 9, 2026, from <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/>
7. FAO. (2024). *The State of Agricultural Commodity Markets 2024*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved May 9, 2026, from <https://www.fao.org/publications/soco/en/>
8. FAO, & WTO. (2023). *Trade and Food Standards*. Rome; Geneva: Food and Agriculture Organization of the United Nations, World Trade Organization. Retrieved May 9, 2026, from https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tradefoodfao_e.htm
9. Fedotova, T. A., Lyzhnyk, Yu. B., & Pytomets, M. O. (2022). Suchasni tendentsii u svitovii torhivli prodovolstvom [Current trends in global food trade]. *Torhivlia i rynok Ukrainy*, no. 2(52).
10. Krysanov, D. F. (2015). Adaptatsiia pidpriemstv kharchovoi promyslovosti Ukrainy do yevropeiskoho normatyvnoho prostoru [Adaptation of Ukrainian food industry enterprises to the European regulatory framework]. In *Problemy staloho rozvytku ahroprodovolchoi sfery v suchasnykh umovakh ta shliakhy yikh rozviazannia: materialy mizhnarodnoho naukovo seminaru* (pp. 27–31). Kyiv.
11. OECD. (2024). *Trade Facilitation Indicators: Monitoring Policies up to 2024*. Paris: OECD Publishing. Retrieved May 9, 2026, from <https://www.oecd.org/trade/topics/trade-facilitation/>
12. Reshetlyo, V. P., Ostrovskyi, I. A., & Mozhaikina, N. V. (2020). Mizhnarodna torhivlia ahraryu produktsiiei: suchasni trendy ta problemy prodovolchoi bezpeky Ukrainy [International trade in agricultural products: Current trends and food security problems of Ukraine]. *Ahrosvit*, no. 12, pp. 4–9. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.12.4>
13. Sauliak, O. (2024). Teoretychni osnovy zovnishnoi torhivli ahroprodovolstvom [Theoretical foundations of foreign trade in agri-food products]. *Ekonomichnyi analiz*, Vol. 34, no. 4, pp. 259–266. <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.259>
14. Sheda, S., & Prykhodko, T. (2025). Ekonomichna adaptatsiia prodovolchoi systemy Ukrainy do vymoh YeS u konteksti “zelenoi” ekonomiky [Economic adaptation of Ukraine’s food system to EU requirements in the context of the “green” economy]. *Ekonomichnyi analiz*, Vol. 35, no. 3, pp. 627–640. <https://doi.org/10.35774/econa2025.03.627>
15. Vlach, M. R., & Koropetska, T. O. (2013). Mizhnarodna torhivlia Ukrainy prodovolchymy tovaramy: stan i tendentsii rozvytku [International trade of Ukraine in food products: State and development trends]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 5, pp. 40–42.
16. Voitko, S. V., & Hafarova, L. M. (2021). Osoblyvosti stvorennia ta rozvytku Blockchain v umovakh Industrii 4.0 [Features of Blockchain creation and development in the conditions of Industry 4.0]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 15.
17. World Bank. (2023). *Digital Trade and Trade Facilitation in Developing Economies*. Washington, DC: World Bank Group. Retrieved May 9, 2026, from <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/digital-trade-and-trade-facilitation>
18. WTO. (2024). *World Trade Report 2024: Trade and Inclusiveness*. Geneva: World Trade Organization. Retrieved May 9, 2026, from https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr24_e/wtr24_e.htm
19. Yatsenko, O. M., & Tananaiko, T. S. (2023). Vplyv tsyfrovizatsii mizhnarodnoi torhivli na ekonomichnyi rozvytok krain [The impact of digitalization of international trade on the economic development of countries]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, Vol. 8, no. 2, pp. 260–266.
20. World Bank. (2023). *Digital Trade and Trade Facilitation in Developing Economies*. Washington, DC: World Bank Group. Retrieved May 9, 2026, from <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/digital-trade-and-trade-facilitation>